

Karikatürler Üzerinden Bir Gündem Okuması: Kırgızistan'da Nisan Devrimi'nden Geriye Kalanlar*

Mehmet Sezai TÜRK**
Banu ERDOĞAN ÇAKAR***

ÖZ

Karikatür, insan yaşamını ilgilendiren her türlü konuyu ele alabilen ve etkili bir görsel iletişim aracı olarak işlev gören önemli bir ifade biçimidir. Diğer kitle iletişim araçları gibi karikatürler toplumsal ve siyasal gündemden etkilenmekte ve işlediği temaları bu bağlamda şekillendirmektedir. Hiciv ve abartıdan beslenen karikatür, örtük anlamlar barındıran görsel unsurlar aracılığıyla mesaj iletebilmesi özelliğiyle sansüre karşı alternatif bir ifade alanı sunmaktadır. Dolayısıyla karikatürlerde yer alan gömülü anlamların yapışökümünün yapılması hem gündemin hem de gündeme dair getirilen eleştirilerin okunmasına olanak tanımaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışma, Kırgızistan'da 7 Nisan 2010 tarihinde gerçekleşen Nisan Devrimi sonrasında yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmelerin, basılı medyada karikatürler aracılığıyla nasıl temsil edildiğini ve bu temsil biçimlerinde hangi örtük anlamların, ideolojik ve sembolik mesajların üretildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, 11 Nisan - 11 Mayıs 2010 tarihleri arasında yayımlanan gazetelerin sayıları incelenerek karikatürler seçilmiştir. Çalışmada amaçlı örneklem yoluyla seçilen karikatürlerin dilsel ve dil dışı göstergeleri göstergebilim yöntemiyle çözümlenmiştir. Yapılan çözümlerler doğrultusunda 2010 Nisan Devrimi sonrasında Kırgızistan'daki geçici hükümet dönemine ilişkin siyasal ve toplumsal kırımların, karikatürler aracılığıyla yalnızca mizahi değil, aynı zamanda eleştirel ve ideolojik içeriklerle yüklü sembolik anlatılar olarak temsil edildiği belirlenmiştir. Nisan Devrimi'nin ardından Kırgızistan gündeminde; belirsizlik, devrimden beklenenlerin gerçekleşmemesi sebebiyle yaşanan hayal kırıklığı, eski düzenin yeniden devam etme kaygısı, yasal düzenlemelere ve ilişkisinde yeni bir anayasaya duyulan ihtiyaç konularının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Nisan Devrimi, Karikatür, Göstergebilimsel Analiz

An Agenda Reading on Caricatures: The Aftermath of the April Revolution in Kyrgyzstan

ABSTRACT

Caricatures are an important form of expression that can address a wide range of topics related to human life and serve as an effective visual communication tool. Like other mass media, caricatures are influenced by social and political agendas, and the themes they address are shaped within this context. Drawing on satire and exaggeration, caricatures communicate messages through visual elements that often carry implicit meanings, providing an alternative space for expression against censorship. Therefore, the deconstruction of embedded meanings in caricatures allows for an analysis of both the agenda and the criticisms directed at it. In light of this, the study aims to analyze how the social and political developments following the April 7, 2010, revolution in Kyrgyzstan were represented in printed media through caricatures, and what implicit meanings, ideological, and symbolic messages were produced in these representations. To this end, caricatures published in newspapers between April 11 and May 11, 2010, were selected by examining the issues of the newspapers. The linguistic and non-linguistic signs of the caricatures selected through purposive sampling were analyzed using semiotic methods. Based on the analysis, it was found that the political and social fractures during the transitional government period following the April 2010 Revolution in Kyrgyzstan were represented through caricatures not only with humor but also with symbolic narratives loaded with critical and ideological content. It was concluded that the Kyrgyzstan agenda following the April Revolution focused on issues such as uncertainty, disillusionment due to unmet expectations from the revolution, concerns about the resurgence of the old order, and the need for legal reforms and, in this context, a new constitution.

Keywords: Kyrgyzstan, April Revolution, Caricature, Semiotic Analysis

* Bu makale, 5-6 Aralık 2022 tarihleri arasında Medya ve Kültür Uluslararası Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulmuş bildirinin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş şeklidir./ This article is an expanded and revised version of a paper presented orally at the International Symposium on Media and Culture on December 5-6, 2022.

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye/ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara, Türkiye, sezai.turk@hbu.edu.tr

*** **Corresponding Author/Sorumlu Yazar,** Dr. Öğr. Üyesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, Kırgızistan/ Asst. Prof., Kyrgyz-Turkish Manas University, Bishkek, Kyrgyz, banu.erdogancakar@manas.edu.kg

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 15.08.2024-06.05.2025

Citation/Atıf: Türk, M. S., & Erdoğan Çakar, B. (2025). Karikatürler üzerinden bir gündem okuması: Kırgızistan'da nisan devrimi'nden geriye kalanlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57, 13-31. <https://doi.org/10.52642/susbed.1533609>

1. Giriş

Görsel ve metinsel unsurları bir araya getiren, sanatsal bir ifade olan karikatür, iletilmek istenen mesajların kitlelerle paylaşımı noktasında güçlü ve etkili bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Karikatürün beslendiği temel kaynak olan mizah sanatı, ele aldığı konuların komik yönlerini ortaya çıkarırken, aynı zamanda ince espriler yoluyla izleyiciyi hem güldürüp hem de düşündürmeyi amaçlar. Bu yönüyle karikatür; toplumsal ve siyasal eleştirilerde bulunma, sosyal farkındalık yaratma ve tarihi olayları aktarma gibi işlevleriyle kamuoyunun dikkatini çekerek gündem belirleyici bir rol üstlenebilir. Bu bakış açısıyla toplumsal gerçeklik inşasında medya tarafından kullanılan araçlardan biri olan karikatürlerin okunması, ülke gündeminde hangi olayların haber değeri taşıdığının diğer bir ifade ile medya gündeminin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmaktadır.

Literatürde karikatüre dair yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında; karikatürün eğitim sürecinde bir öğretme aracı olarak ele alındığı, turizmde tanıtım aracı olarak kullanıldığı, haberciliğin bir parçası sayıldığı, bir iletişim aracı olarak karikatürün nasıl daha etkili kullanılabileceği, karikatürün siyasal iletişimdeki önemi, karikatüre dair yapılan bilimsel çalışmaların metodolojisi ve karikatürler üzerinden toplumsal olayların okunabileceğine ilişkin konularla karşılaşmıştır.

Trowell Cambridge Üniversitesi kütüphanesinde yer alan kaynaklar üzerinden karikatürlerin öğretme aracı olarak nasıl kullanıldığını ortaya koyarken (Trowell, 2021), Swandi vd. Denpasar şehrinde tur rehberi kitabında yer alan karikatürlere dair yaptıkları çalışmada mizahi görselleştirmeye diyalektik yorumla yeni bir bakış açısı kazandırmışlar ve karikatürlerin politik, sosyal ve turizm gibi çeşitli konularda kullanılabileceği sonucuna ulaşmışlardır (Swandi, Wibawa, & Sadguna, 2019). Karikatürü medyada habercilik biçimlerinden biri olarak tanımlayan Oparaugo (2021), Nijerya basınında yer alan karikatürleri analiz ederek karikatürlerin sosyal, politik ve ekonomik konuları gündemine aldığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı hipotezle yola çıkan Latif & Elgarrari (2021) çalışmalarında karikatürlerde gündeme alınan siyasal ve sosyal konuların sosyal medyada daha etkili olduğunu ve karikatürlerin toplum tarafından daha iyi idrak edilebilmesi için ortak temalı ve basit olması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Karikatürlerin siyasal iletişimdeki önemine değinen Mateus (2016), siyasal karikatürleri siyasal anlayışın ve olayların kavramsallaştırılmasında önemli bir silah olarak ele almıştır. Yine siyasal karikatürlerin önemine vurgu yapan Koz (2007), çalışmada karikatürlerin siyasal süreci etkileyen politik inşaa aracı olduğu sonucuna varmıştır. Barlett (2012) çalışmada karikatürlere dair yapılan akademik çalışmalardaki sorunları gündeme taşımıştır. Metodolojik tartışmaların yer aldığı çalışmada karikatür analizinde yaygın olarak kullanılan nitel araştırmaları avantajları ve dezavantajlarıyla ele almıştır. Sarwar & Husnain (2021), Panama yolsuzluklarının siyasete, ekonomiye, elit sınıfa ve uluslararası ilişkilere etkisini İngiliz medyasında yer alan karikatürler üzerinden analiz ettikleri çalışmalarında; Mhamdi (2017), Tunus ayaklanmalarını politik karikatürler üzerinden okuduğu çalışmada; Alkazemi & Wanta (2015), Arap Baharı protestolarını Kuveyt gazetesinde yayınlanan siyasal karikatürler üzerinden analiz ettikleri çalışmalarında; Bedir (2019), Türkiye'nin 1922-1939 yıllarındaki iç ve dış meselelerine dair konuları karikatürler üzerinden ortaya koyduğu çalışmada karikatürü tarihin bir tanığı olarak ele almışlardır. Bu çalışmalarda karikatür politik yapı ve toplumsal değer okumalarında bir iletişim aracı olarak ele alınmış, siyasal karikatürler üzerine odaklanılmış ve sosyal sınıfların olaylara bakış açısı farklılıkları ortaya konmuştur.

Literatürde yer alan bilgiler ışığında, bu çalışmanın çıkış noktasını 7 Nisan 2010 tarihinde Kırgızistan'da gerçekleşen ve "Nisan Devrimi" olarak adlandırılan toplumsal olayların ardından Kırgızistan basınında yer alan gündemin karikatürler aracılığıyla okunması oluşturmıştır. Çalışmada, Nisan Devrimi sonrasında gündeme yansıyan karikatürler incelenerek, bu dönemde öne çıkan kişi ve olayların nasıl temsil edildiği, hangi temaların ön plana çıktığı ve bu temsillerin taşıdığı örtük mesajlar analiz edilmiştir. 2010 yılında, Başkan Kurmanbek Bakiyev hükümetine karşı halkın başlattığı kitlesel isyan sonucunda geniş çaplı gösteriler ve çatışmalar yaşanmış; bu süreç, Bakiyev'in iktidardan devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Devrim, halkın ekonomik sıkıntılara, yaygın yolsuzluklara ve otoriter yönetime karşı bir tepkisi olarak ortaya çıkmış ve Kırgızistan'da köklü siyasal dönüşümlere yol açmıştır. Bu değişimlerin en önemlisi, anayasal reformlarla birlikte yönetim sisteminin parlamenter demokrasiye dönüştürülmesidir. Bu bağlamda, çalışmada karikatürlerin temsil gücü üzerinden devrim sonrası dönemde gündeme gelen önemli temaların, aktörlerin ve olayların nasıl anlatılaştırıldığı çözümlenmiştir. Karikatürlerde yer alan temsillerin ve taşıdıkları örtük

anlamaların göstergebilimsel yöntemle analiz edilmesiyle, Nisan Devrimi sonrası Kırgızistan'ın toplumsal ve siyasal gündemine dair bir okuma sunulmuştur.

2. 1991 Sonrası Kırgızistan'da Siyasal Yapı ve Nisan Devrimi

Sovyetler Birliği'ne bağlı 15 cumhuriyetten birisi olan Kırgızistan, birliğin dağılması ile 31 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını resmen ilan etmiştir. Resmi dili Rusça, devlet dili ise Kırgızca olan Kırgızistan, bağımsızlığını ilan ettiği andan 2010 yılına kadar yarı başkanlık sistemiyle yönetilmiştir. Ancak, 2010 yılında gerçekleşen Nisan Devrimi'nin ardından anayasal değişiklikler yapılmış ve yönetim sistemi parlamenter demokrasiye dönüştürülmüştür (Fynchina, 2020, s. 264).

Ülkenin kurucu cumhurbaşkanı olan Askar Akayev 2005 yılına kadar cumhurbaşkanlığı görevini yapmıştır. Akayev iktidarının ilk on yılında hukuk, güvenlik ve savunma odaklı bir yapılanmaya gidilmiştir (Musabayeva, Alimbayeva, & Aliyeva, 2020, s. 6). 2000'li yıllarda hükümet ile muhalefetin arası, ülkede yaşam koşullarından duyulan memnuniyetsizlik sebebiyle açılmaya başlamıştır (Toktosunova, 2013, s. 129). Sonrasında siyasi alanda bir çeşitlenme yaşanmış ve muhalif sesler yükselmeye başlamıştır. Akayev iktidarını koruma kaygısıyla baskıyı giderek arttırmıştır (Musabayeva, Alimbayeva, & Aliyeva, 2020, s. 6). Burada anayasa değişiklikleri oldukça belirleyici olmuştur. Halen ülkede anayasa günü olarak kutlanan 5 Mayıs 1993 tarihinde ülkenin ilk anayasası oluşturulmuştur. Ülkenin bağımsızlığını kazanmasıyla demokratik bir yönetim yapısı kurmak amaçlandıysa da yaşanan siyasi krizler odaklı yürütme gücünün merkezileştirildiği düzenlemeler yapılmıştır. 1993 anayasası yarı başkanlık sistemine dayansa da özellikle 1996 ve 2003 yılında yapılan değişiklikler devlet başkanına daha fazla yetki verirken, parlamentonun gücünü zayıflatmıştır (Carkınbayev, 2022). Anayasa aracılığı ile meşrulaştırılan baskıların yanı sıra ülkede düşük yaşam standartları, ülkenin güneyi ve kuzeyi arasında artan ekonomik eşitsizlik, yolsuzluk, siyasilerin ailevi temelli klan yapıları Akayev iktidarı boyunca yaşanan siyasi krizleri tetikleyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Naumov, 2021). Tüm bu yaşananlar 24 Mart 2005 tarihinde insanların sokaklara çıkıp gösteri yapmasına sebep olmuştur. Gösteriler, tarihe "Lale Devrimi" olarak geçen devrimle sonuçlanmıştır (İsabayeva, 2016, s. 249). Yaşananların ardından Askar Akayev ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve Kurmanbek Bakiyev Kırgızistan'ın ikinci cumhurbaşkanı olarak göreve başlamıştır.

İktidara geçen Bakiyev yeni yönetim sürecinde ilk olarak anayasal reform vaadinde bulunmuştur. Bu konuda çalışmalar başlamış ve muhalefetin tüm karşı çıkmalarına rağmen 2007 yılında referandumla anayasa değişikliğine gidilmiştir. Başta hükümetin değişim yetkisi olmak üzere Bakiyev'in başkanlık sistemini güçlendiren değişiklikler 21 Ekim 2007 tarihinde referandum ile kabul edilmiştir (Carkınbayev, 2022). Anayasa değişikliği ile başlayan merkezi yönetimin güçlenmesi giderek daha fazla hissedilmiştir. Lale Devrimi sonrasında devletin şeffaflık ve ifade özgürlüğünün artırılması hedefine karşın Bakiyev yönetimi sırasında bu haklar ihlal edilmiştir. Özellikle, halkın, gazetecilerin ve sivil toplum temsilcilerinin hükümeti eleştirmeleri engellenmiş, medya özgürlüğü baskı altına alınmıştır. Tüm bu yaşananlarla beraber ekonomik alanda vaat edilen refah gerçekleşmemiştir. Artan yolsuzluk, halkın ekonomik haklarını ve yaşam standartlarını olumsuz etkilemiştir (Aytiev, 2020). Dolayısı ile beklenen olmamış ve toplumun gerçek ve etkili reform beklentilerinin aksine, kolluk kuvvetlerinin giderek daha fazla siyasallaşmasıyla karakterize edilen bir dönem yaşanmıştır (Musabayeva, Alimbayeva, & Aliyeva, 2020, s. 7).

7 Nisan 2010 tarihinde, Kurmanbek Bakiyev'in baskıcı rejimine karşı Kırgızistan'da halk ayaklanması başlamıştır. Olayların seyri, 6 Nisan'da Talas şehrinde başlayan protestoların, 7 Nisan'da başkent Bişkek'te büyük bir toplumsal kargaşaya dönüşmesiyle ivme kazanmıştır. Sayıları tam olarak belirlenmemekle beraber 80 kişinin hayatını kaybettiği ve 1000'e yakın kişinin yaralandığı tahmin edilmektedir. Ayrıca protestolar ülke genelinde büyük mali zarara yol açmıştır (Alimbayeva & Tagarev, 2014, s. 94). Tarihe "Nisan Devrimi" olarak geçen devrimin sonucunda siyasal iktidar devrilmiş ve Bakiyev'in yönetimi sona erdirilmiştir. Ayaklanmanın ardından, eski Dışişleri Bakanı Roza Otunbayeva, geçici cumhurbaşkanı olarak devlet yönetimine gelmiştir. 2011 yılında yapılan seçimlerde ise Kırgızistan'ın dördüncü cumhurbaşkanı olarak Almazbek Atambayev seçilmiştir.

3. Bir İletişim Aracı Olarak Karikatür

İtalyanca yüklemek, sorumlu tutmak anlamına gelen “*caricare*” kelimesinden türeyen karikatür; karakter portre yerine, gerçek anlamda ilk kez 17. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla İtalya’da kullanılmaya başlamış ve sanat olarak “*aşırı yüklenmiş temsil*” olarak tanımlanmıştır. Günümüze kadar birçok kişi tarafından açıklaması yapılmaya çalışılan karikatür kelimesini, Dr. Johnson “*çizimlerle abartılı benzetme*”; Walker & Webster “*gülliünç temsil*”; Murray “*kişilerin veya şeylerin en karakteristik veya çarpıcı özelliklerinin abartıldığı gülliünç ve grotesk temsiller*” olarak tanımlamışlardır. Yapılan nitelemelere genel olarak bakıldığında, karikatürün çizim kurallarına bakılmaksızın kişiyi ya da olayları çizimle tasvir etme özelliğinin ön planda olduğu görülmektedir. Karikatürün geniş ve popüler anlamı dikkate alınarak bir tanımlama yapılacaksa, karikatür olayların ya da kişilerin hiciv ve mizah sanatı kullanılarak çizimle abartılmasıdır (Lynch, 1926, s. ix-1). Türk Dil Kurumu da karikatürü, bu genel tanıma paralel olarak “*insan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim*” olarak betimlemiştir (Türk Dil Kurumu). Bu tanımlara genel olarak bakıldığında karikatürü gerçeği mizahi bir dille ve çoğu zaman eleştirel bir tutumla yansıtan görsel iletişim göstergeleri olarak açıklayabiliriz.

Teknik olarak bakıldığında karikatüristlerin bir mesajı aktarmak için 5 ana öge kullandığı saptanmıştır. Bunlar olayı ya da kişiyi temsil etmek için *sembol*; mesajın daha net anlaşılması ve vurgu yapmak için *altyazı ve etiketler*; ortak yönü bulunan iki şey arasında benzetme yapabilmek için *analoji*; olayın gidişatı ve olması gereken arasındaki farkı göstermek için *ironi* ve bir sorunu, davranışı ya da fiziksel özelliği vurgulamak için *abartıdır* (Abraham Lincoln Presidential Library and Museum). Bu unsurlar kullanılarak uzun uzun metinlerle anlatılmak istenilenin yerini yaratıcı çizimlerin aldığı karikatür, kimi zaman olayların ya da kişilerin abartılarak kimi zaman ise tam tersi basitleştirilerek temsil edildiği görüntüler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu temsiller tarihsel süreç içerisinde övme, yerme, eğlendirme gibi fonksiyonlarının yanı sıra otoriteye boyun eğmeden olayları eleştirme gücü olan sanatsal ürün olarak da kullanılmıştır. Bu yönü karikatürün bir iletişim aracı olarak kullanılmasına ve gazete, dergi gibi mecralarda yer almasına imkân tanımıştır.

Görsel iletişim türü olan karikatür, tıpkı diğer iletişim araçları gibi günlük yaşamın içerisinde cereyan eden olaylardan etkilenmekte ve bu doğrultuda hedef kitlesine bilgi aktarımında bulunmaktadır. Dolayısı ile çizmeye değer bulunan konuların toplumsal bir karşılığı bulunmaktadır (Türten, 2015, s. 144). Geçmişten günümüze insanlığı ilgilendiren her konu karikatürde malzeme olarak kullanılmaktadır. Eğlendirme, güldürme işlevinin yanı sıra seçilen konu üzerinden toplumun eksik ve uygun olmayan yanları görsel iletişimin gücünden yararlanılarak izleyiciye aktarılmaktadır. Böylece olaylara ya da kişilere ilişkin eleştiri veya farkındalıktan kitleler haberdar edilmektedir. Aydınlanmanın bir ürünü olarak yorumlayabileceğimiz karikatür, insanları bireysel ve yargılayıcı düşünmeye teşvik etmesi sebebiyle iktidarın dikkatini çekmektedir. Bu tavrından dolayı sansürle etkisiz hale getirilmeye çalışılsa da sahip olduğu dokusu itibarıyla mesajını vermekten alı konulamamakta ve hatta sansürü etkisiz hale getirmenin alternatif bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Das, 2019, s. 7). Çünkü erk olan sorgulanırken genel olarak bilinen karikatürün herhangi bir siyasi figürü temsil etmesinin gerekmediğidir. Karikatürde sistem eleştirilirken, bireylerin ya da olayların metaforlar üzerinden hicvedilmesi gibi birçok yöntem kullanılmaktadır (Perkins, 1975, s. 1). Zaten insan hakları kapsamında yasalaştırılan ifade özgürlüğü hakkı da karikatürün temel unsurlarından biri olan eleştiri kolunu yasal olarak güçlendirmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmesi’nde ifade özgürlüğüne dair şu açıklama yapılmıştır: “*İfade özgürlüğü 10. 3 madde sınırları içinde yalnızca lehte olduğu kabul edilen veya zararlı ya da ilgilenebilir değmez görülen “haber” veya “düşünceler” için değil, devletin veya toplumun bir bölümünün aleyhinde olan, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden haber ve düşünceler için de uygulanır. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliğin gereklidir; bunlar olmaksızın demokratik toplum olmaz.*” Ayrıca sözleşmenin aynı maddesinde bu özgürlüğün kamu makamları tarafından yapılacak olası sınırlaması da düzenlenmiştir ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleler çok istisnai durumlarda kabul görmektedir (Doğru & Nalbant, 2013, s. 181).

Kitle iletişim araçlarında yer alamayan ya da yer alsa bile haberlerin değinilemeyen yanları karikatür aracılığıyla başka bir formata dönüştürülerek metinler arası bir boyutta okuyucuya sunulmaktadır. Karikatürün metinlerarasılığının daha kolay anlaşılabilmesi için her ne kadar konuşma balonları, alt yazılar ya da sloganlar kullanılsa da okuyucunun sembollerle örülü görsel tetikleyicileri anlayıp çözümleyebilmesi

için konuya ilişkin bilgi ve eleştirel düşünme becerisine sahip olması gerekmektedir. Bu gereklilik de karikatür alanındaki yapılacak analizlerde olayların alt metinlerini yani tarihsel bağlamı göz ardı etmemeyi zorunlu kılmaktadır.

4. Yöntem

Çalışmanın araştırma evrenini 2010 yılı Nisan Devrimi sonrasındaki Kırgızistan'da yayımlanmış ve erişim sağlanabilen basılı gazeteler oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Agım, Alam, Alibi, Apta, Asman Kg, Asman Press, El Sözü, Erkin Too, Forum, Kırgız Ruhı, Kırgız Tuusu, Uçur, V Kontse Nedeli, Veçerniy Bişkek Gazeteleri olmak üzere toplamda 16 gazeteye ulaşılmıştır. Yapılan ön inceleme sonucunda Nisan Devrimi'ne dair karikatür içeriklerine düzenli olarak yer veren ve siyasal temsiller bakımından çeşitlilik sunan Alibi, Agım, Kırgız Ruhı, Forum ve Alam Gazeteleri amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Bu gazetelerde yer alan 29 karikatür içerisinden Nisan Devrimi'ne doğrudan ya da dolaylı referans veren ve devrim sürecine dair toplumsal/siyasal temsiller barındıran 11 karikatür seçilmiştir. Çalışma, Nisan Devrimi'nin hemen sonrasındaki dönemin basın yansımalarını incelemek amacıyla, ilgili gazetelerin 11 Nisan–11 Mayıs 2010 tarihleri arasındaki sayıları sınırlı tutulmuştur.

Çalışmada seçilen karikatürlerin çözümlenmesinde göstergebilim yöntemi kullanılmıştır. Göstergebilim, açık ya da örtülü olarak sunulan göstergelerin yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru okuma sürecini içeren ve geliştirilen okuma süreciyle anlamın oluşumunu açığa çıkarmayı amaçlayan bir yöntemdir (Günay, 2002, s. 186). Göstergebilimin öncü isimlerinden Barthes çağdaş olgu dünyasının anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla bu okuma sürecini sınıflandırmaktadır. Bunlar; dil-söz, gösteren-gösterilen, dizge-dizim ve düz anlam- yan anlamdır (Barthes, 1979). Çalışmada karikatürlerde yer alan dilsel ve dil dışı göstergeler Barthes'ın bu sınıflandırma metaforu ile çözümlenmiştir.

Bu çalışmada yer alan gazetelerin sahiplik ve tiraj bilgileri şu şekildedir:

Alam Gazetesi: Türkçe alem/evren anlamına gelen Alam Gazetesi'nin kurucusu Ekonomist, Albay, Şamşibek Medetbekov'dur. Medetbekov Kırgızistan'da 2021 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olmuş bir isimdir. Sadır Caparov'un kazandığı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde başarıya ulaşamamıştır. Medetbekov, gazeteci kimliğinin yanı sıra Kırgızistan'ın siyasi ve toplumsal meselelerine de değinen bir figür olarak tanınmaktadır. Gazetenin 2010 yılındaki sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni iş insanı ve gazeteci Bektur Aytimov'dur. Genel olarak gazete özgürlükçü, bağımsız ve toplumsal sorumluluk taşıyan bir yayın politikasını benimsemiş ve özellikle hükümetin ve siyasi yapının eksikliklerini eleştiren bir duruş sergilemiştir. Gazetenin 2010 yılındaki tirajı yaklaşık 5000 adettir.

Alibi Gazetesi: Alibi kelimesi hukuk terimi olarak, bir suç işlendiği sırada kişinin başka bir yerde olduğunu kanıtlayan delil anlamına gelmektedir. Gazetenin kurucusu Devlet Tekel Karşıtı Düzenleme Ajansı Eski Müdürü Babırbek Ceenbekov'dur. Alibi Gazetesi'nin 2010 yılındaki sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni iş insanı ve gazeteci Nurbek Toktakunov'dur. Genel olarak eleştirel bakış açısına sahip olan gazete, Bakiyev iktidarında özellikle 2008'den itibaren muhalif medyaya yönelik açılan davalar sonucu tazminatı ödeyemeyip yazı işleri bürolarını kapatmak zorunda kalan gazeteler arasında yer almaktadır. Sonrasındaki süreçte ülkedeki dini aşırıcılıkla ilgili yazılan eleştirel haberlerle ilgili dikkat çekmektedir. Gazetenin 2010 yılında tirajı yaklaşık 10000 adettir.

Agım Gazetesi: Türkçe akım, akış, cereyan anlamına gelen Agım Gazetesi'nin o dönemki sahibi Kırgızistan'ın tanınmış iş insanlarından Alexander Kim'dir. Kim, gazetesinin eski sahibi Melis Eşimkanov dönemindeki eleştirel politikasının aksine bağımsız bir siyasi çizgi izlediklerini vurgulamıştır. 2010 yılındaki Genel Yayın Yönetmeni Bahtiyar Bekişev'dir. Gazetenin 2010 yılında tirajı yaklaşık 10000 adettir.

Forum Gazetesi: Forum Gazetesi 1992 yılında yayın hayatına başlamıştır. 2010 yılında gazetenin sahibi iş insanı ve 2015 yılında cumhurbaşkanı adayı olan Temir Sariyev'dir. Genel Yayın Yönetmeni ise Marat Kazakpaev'dir. Kırgızistan'da mevcut hükümete karşı eleştirileri ve muhalif görüşleriyle bilinen bir gazetedir. 2010 yılında mahkeme kararıyla gazetenin faaliyetleri durdurulmuştur. Gazete, yayın politikası olarak alternatif görüşlere yer vermeyi ve devlet medyasının göz ardı ettiği konuları gündeme getirmeyi amaçlamıştır. Gazetenin 2010 yılındaki tirajı yaklaşık 5000 adettir.

Kırgız Ruhı Gazetesi: 1991 yılında yayın hayatına başlayan gazetenin o dönemki Genel Yayın Yönetmeni Arstanbek Duişenbiyev'dir. Duişenbiyev 2011 yılında uyuşturucu madde satma suçuyla

tutuklanmıştır. Kırgız Ruhu Gazetesi milliyetçi ve vatansever duruşuyla Kırgızistan'ın çıkarlarını savunma, ulusal kimliği güçlendirme ve kültürel gelenekleri koruma amacını sergilemektedir. Devlet yönetimini desteklerken, ülkenin istikrarı ve toplumsal olumsuzlukları eleştiriyor, siyasi sistemi iyileştirme, yolsuzlukla mücadele etme ve ekonomik durumu düzeltme çağrılarında bulunmaktadır. Gazetenin 2010 yılındaki tirajı yaklaşık 5000 adettir.

5. Bulgular

Tablo 1. Alam Gazetesi - 15 Nisan 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Nesne	At arabası	Kırgızistan	At arabasını taşımaya çalışan hayvanlar	Geçici hükümet temsilcileri arasında sağlanamayan ortak fikir
Hayvanlar	Kuğu, turna balığı, ıstakoz	Geçici hükümet temsilcileri		

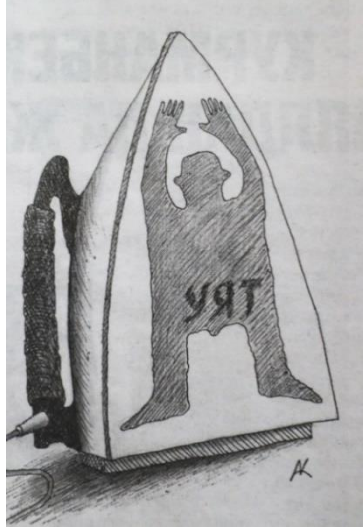

Şekil 1. Alam Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alam Gazetesi, 15 Nisan 2010, s. No13 (885))

Alam Gazetesi'nin 15 Nisan 2010 tarihli No13 (885) sayısında yer alan karikatürde at arabası, kuğu, turna balığı ve ıstakoz göstergeleri bulunmaktadır. At arabası göstergesi üzerindeki yazıyla da vurgulandığı üzere Kırgızistan'ı, kuğu, turna balığı ve ıstakoz göstergeleri ise Kırgızistan'a yön vermeye çalışan geçici hükümet temsilcilerini işaret etmektedir. Geçici hükümet temsilcileri arasındaki fikir ayrılıkları kuğunun uçma, turna balığının ve ıstakozun yüzme özellikleri üzerinden gösterilmiştir. Karikatüre genel olarak bakıldığında bu göstergeler Ünlü Rus Fabl Yazarı İvan Krilov'un siyasi müttefiklerden duyulan rahatsızlık ya da devlet temsilcileri arasındaki anlaşmazlıklarla ilişkilendirdiği Kuğu, Turna Balığı ve Istakoz (Lebed, rak i şuka/Лебедь рак и щука) adlı masalındaki kahramanları hatırlatmaktadır. Masalda bu hayvanlar bavalı yüklü arabayı taşımaya çalışır ancak bunu başaramazlar. Her birinin kendi başına kolaylıkla taşıyabileceği araba kuğunun uçarak yukarı kaldırması, turna balığının yüzerek dibe çekmesi, ıstakozun ise geriye çekmesi sonucunda hareket edemez. Hayvanlar ortak hareket edemediği için araba ilerlemez. Krilov'un bu ünlü masalı zaman içerisinde Ruslarda parçalanmanın sembolü haline gelmiştir. Alam Gazetesi de ülkede anlaşma, birlik olmadığı takdirde ülkenin ilerleme kat edemeyeceği öngörüsünü Rus edebiyatından beslenerek karikatürize edip, okuyucusuyla paylaşmıştır.

Tablo 2. Alibi Gazetesi - 16 Nisan 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Nesne	Ütü	Düzeltilici	Ütünün altına	Mevcut bozuklukları
Metin	“Utanç (Uyat/Vят)” yazısı	Utanç duyulan eylemler	utanç yazısıyla	düzeltilmek için gelen
Nesne	İnsan figürü	Utanç duyulan eylemi yapan	yapışmış insan figürü	kişilerin utanç verici eylemler yapması

Şekil 2. Alibi Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alibi Gazetesi, 16 Nisan 2010, s. No16 (081))

Alibi Gazetesi'nin 16 Nisan 2010 tarihli No16 (081) sayısında yer alan karikatürde ütü, “*utanç*” yazısı ve insan figürü göstergeleri yer almaktadır. Bu göstergeler düz anlamsal düzlemde ütünün altına yapışmış bir insan figürünü işaret ederken, yan anlamsal düzlemde mevcut bozuklukları düzeltmek için gelen kişilerin utanç verici eylemler yaptığını kast etmektedir. 7 Nisan 2010 yılında yapılan devrimin ülkede yaşanan ekonomik ve sosyal sorunları bitireceği fikri karikatürde kırıksıklıkları giderme fonksiyonu olan ütü objesiyle vücut bulmuştur. Ancak ütünün altında yer alan ve üzerinde Kırgızca utanç yazan insan figürüyle devrimle mevcut sorunların çözüleceğine dair beklentilerin karşılanmadığı gösterilmiştir. Alibi Gazetesi devrim sonrasında kişilerin yaptıklarının devrim ideolojisine uymadığını sayfasında yer verdiği bu karikatürle göstermiştir.

Tablo 3. Forum Gazetesi - 4 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
İnsan	Bakan	Rusçayı doğru konuşamayan Rus Dili Bakanı	İçerisinde kahve ve yoğurt olan Rus Dili	Görevinde yetersiz ve ilgisiz yetkili
Metin	“Kendime Rus Dili Bakanının evrak çantası satın aldım” yazısı	Rus Dil Bakanının Rusçayı doğru konuşamadığını gösteren yazımında hatalar bulunan metin	Bakanı evrak çantasını açan bakan	
Nesne	Evrak çantası	Amacına uygun kullanılmayan eşya		
Nesne	Evrak çantasının içerisindeki yoğurt ve kahve kutuları	Yanlış yere konumlandırılmış eşyalar		

Şekil 3. Forum Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Forum Gazetesi, 4 Mayıs 2010, s. No24 (24))

Forum Gazetesi 4 Mayıs 2010 tarihli No24 (24) sayısında yer alan karikatürde bakan, “*kendime Rus Dili Bakanının evrak çantasını aldım*” yazısı, evrak çantası ve evrak çantasının içerisindeki yoğurt ve kahve kutusu göstergeleri bulunmaktadır. Bu göstergeler düz anlamsal düzlemde içerisinde kahve ve yoğurt olan evrak çantasını açan bakanı işaret ederken, yan anlamsal düzlemde verilen görevi yerine getirecek donanıma sahip olmayan, yetersiz yetkiliyi temsil etmektedir. Karikatürde bakanlık olarak Kırgız Cumhuriyeti’nde olmayan Rus Dili Bakanlığı seçilerek hem hedef gösterilmemiş hem de bu yorumu geçici hükümette görev alan her bakanın üzerine alınması sağlanmıştır. Karikatür yazısında iki noktaya dikkat çekilmiştir. Birincisi Rus Dili Bakanının Rusçayı doğru bir şekilde konuşamaması üzerinden göreve gelen geçici hükümet temsilcilerinin aldıkları görev karşısındaki donanım ve yeterlilikleri konusunda duyulan şüphe, ikincisi ise bakanın evrak çantasını satın aldım söylemi üzerinden bu pozisyonların hak ediliş şeklidir. Evrak çantasının içerisinden evraklar yerine yoğurt ve kahve kutularının çıkması da bakan olan kişinin işiyle ilgisizliğini vurgulamaktadır.

Tablo 4. Alibi Gazetesi - 4 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Hayvan	Karga	Hükümet temsilcisi	Yem yiyen	Eski hükümetten kalma
Metin	“Dikkatli olun boğulacaksınız” yazısı	Eski hükümet anlayışına tepki	kargaları dikkatli olun	ya da o anlayışta olan geçici hükümet
Nesne	Koltuk	Makam	boğulacaksınız	temsilcilerinin karşısında
Nesne	Yem	Nemalanmak	diyerek uyaran karga	onları uyaran bir başka geçici hükümet temsilcisi

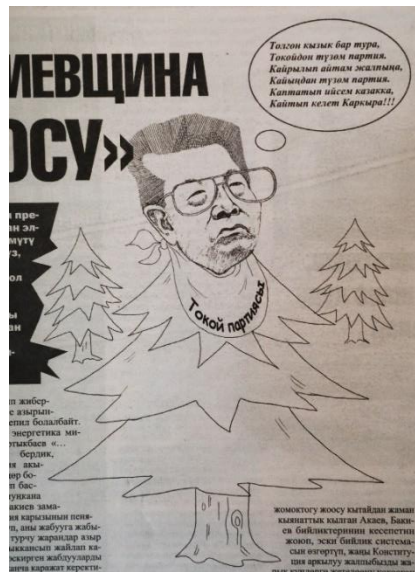

Şekil 4. Alibi Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alibi Gazetesi, 4 Mayıs 2010, s. No21 (086))

Alibi Gazetesi'nin 4 Mayıs 2010 tarihli No21 (086) sayısında yer alan karikatürde karga, “*dikkatli olun boğulacaksınız*” yazısı, koltuk ve yem göstergeleri karşımıza çıkmaktadır. Düz anlamsal düzlemde koltuk etrafında yem yiyen kargaları işaret eden bu göstergelere yan anlamsal düzlemde bakıldığında hükümet temsilcilerinin makamları etrafında nemalandığı görülmektedir. Burada dikkat çeken kargaların bazıları yem yerken, bazıları yememektedir. Yem yiyenlerin yani bulunduğu makamdan, mevkiden nemalananların eski hükümetten kaldığı ya da eski hükümetle aynı anlayışa sahip olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda karikatürde koltuğun üzerinde yem yemeden duran karganın dikkatli olun boğulacaksınız yazısıyla eski hükümetten kalan kişiler ya da fikirlere tepki verdiği görülmektedir.

Tablo 5. Agım Gazetesi - 7 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Nesne	Ağaç	Orman Genel Müdürü Topçubek Turgunaliyev		Geçici hükümette
Nesne	Ağaçlar	Parti üyeleri		kişilere eğitim
Metin	Orman partisi	Parti adı	Gövdesi ağaca dönüşmüş adam	alanı dışında verilen görevlerin eleştirisi
Metin	“Çok ilgi olduğu doğru, ormandan bir parti kuracağım. Geri dönüp halka söyleyeceğim, kayından bir parti kuracağım. Kapatırsam Kazakistan’a gideceğim, ulumak için geri döneceğim.” yazısı	Siyasetçi birinin orman müdürü olduğunda ağaçlarla ancak parti kurmayı düşünebileceği		

Şekil 5. Ağım Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Ağım Gazetesi, 7 Mayıs 2010, s. No18 (697))

Agım Gazetesi - 7 Mayıs 2010 tarihli No18 (697) sayısında yer alan karikatürde ağaçlar, “*orman partisi*” ve “*çok ilgi olduğu doğru, ormandan bir parti kuracağım. Geri dönüp halka söyleyeceğim, kayından bir parti kuracağım. Kapatsam Kazakistan’a gideceğim, ulumak için geri döneceğim.*” yazı göstergeleri bulunmaktadır. Düz anlamsal düzlemde gövdesi ağaca dönüşmüş adamın işaret edildiği karikatürün yan anlamsal okuması yapıldığında, o kişinin geçici hükümet tarafından Orman Genel Müdürü olarak atanan Topçubek Turgunaliyev olduğu ve Turgunaliyev üzerinden geçici hükümette kişilerin eğitim alanı dışında görev dağılımı eleştirisinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Topçubek Turgunaliyev’in boynunda yazan “*orman partisi*” ve şiir metniyle bir siyasetçinin orman müdürü olması halinde onunla ancak parti kurmayı düşüneceği, orman müdürlüğüne bu alanda ihtisas görmüş birinin geçmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

Tablo 6. Kırğız Ruhı Gazetesi - 7 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Hayvan	İnsan kafalı aslan	Kurmanbek Bakiyev	Aslana dönüşmüş insan	Kurmanbek Bakiyev'in vahşiliği

Şekil 6. Kırgız Ruhu Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Kırgız Ruhu Gazetesi, 7 Mayıs 2010, s. No17 (834))

Kırgız Ruhu Gazetesi'nin 7 Mayıs 2010 tarihli No17 (834) sayısında yer alan karikatürde yarı aslana dönüşmüş insan göstergesi karşımıza çıkmaktadır. Karikatürde aslana dönüşmüş yarı insan işaret edilirken, bu göstergeye devrimde yaşananlar kapsamında bakıldığında karikatürün yan anlamsal düzlemde Nisan Devrimi ile görevine son verilen, Kırgızistan'ın 2. Cumhurbaşkanı Kurmanbek Bakiyev'in vahşiliğini temsil ettiği görülmektedir. Kırgız Ruhu gazetesi bu karikatürle devrim sürecinde yaklaşık yüz sivilin hayatını kaybetmesinin Bakiyev'in silahlı güçlere vur emrini vermesinin bir sonucu olduğunu onu vahşi bir hayvana dönüştürerek okuyucusuyla paylaşmıştır. Ayrıca Bakiyev'in karşısına Kırgızistan'ın ilk cumhurbaşkanı olan Akademisyen Askar Akayev'in kepli fotoğrafının yer alması akıllara Akayev'in kitap koleksiyonunu, Bakiyev'in ise Calal-Abad'da bulunan evindeki vahşi hayvan kafaları ve egzotik kuş koleksiyonunu da getirmektedir. Burada Akayev'in yönetiminde her ne kadar adı usulsüzlüklere karışsa da akademisyen kimliğinin akıllarda kaldığı, Bakiyev'in yönetiminin ise onlarca sivilin hayatına mal olan vahşiliğiyle anılacağı mesajı da verilmiştir.

Tablo 7. Forum Gazetesi - 7 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Nesne	Televizyon	Geçici hükümeti destekleme telkin aracı		Haberler
İnsan	Muhabir	Geçici hükümeti destekleme telkin aracı		aracılığıyla geçici hükümete destek sağlanması
İnsan	Televizyon seyreden kişi	İkna edilmeye çalışılan Kırgızistan vatandaşı	Televizyondan haber izleyen vatandaş	yönünde yapılan propaganda
Metin	"Geçici hükümeti destekliyorum" yazısı	Geçici hükümeti destekleme mesajı		

Şekil 7. Forum Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Forum Gazetesi, 7 Mayıs 2010, s. No25 (25))

Forum Gazetesi'nin 7 Mayıs 2010 tarihli No25 (25) sayısında yer alan karikatürde televizyon, muhabir, televizyon seyreden kişi ve "geçici hükümeti destekliyorum" yazısı göstergeleri bulunmaktadır. Karikatür düz anlamsal düzlemde televizyondan haber seyreden bir kişiyi işaret etmektedir. Bu kişinin kafasına taktığı kalpaktan Kırgız olduğu anlaşılmaktadır. Karikatürün yan anlamsal düzlemde temsil ettiği anlama bakıldığında televizyonda sunulan haberler aracılığıyla izleyicinin dolayısı ile de Kırgızistan vatandaşlarının geçici hükümeti desteklemek için etkilenmeye çalışıldığı görülmektedir. Forum Gazetesi sayfasında bu karikatüre yer vererek halkın büyük çoğunluğunun bilgi akışını kitle iletişim araçlarından sağladığı bir ortamda okuyucusuna kitle iletişim araçlarından biri olan televizyondan edinilen bilgilerin manipüle ve propaganda amaçlı kullanıma olası olduğunu göstermiştir.

Tablo 8. Alibi Gazetesi - 7 Mayıs 2010

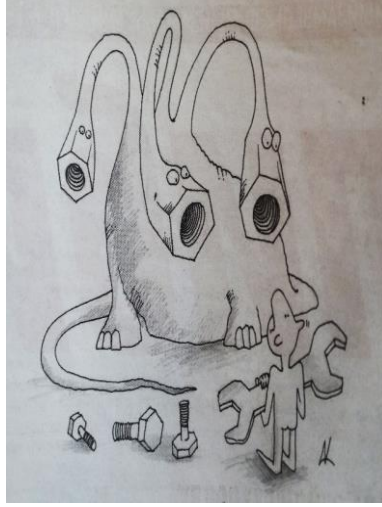
GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
İnsan	Kadın	Yunan mitolojisindeki adalet tanrıçası Themis	Adalet	Ülkenin hukukun evrensel ilkeleri doğrultusunda hazırlanmış anayasa ihtiyacı
Nesne	Göz bandı	Tarafsızlık		
Nesne	Terazi	Dengeli adalet		
Nesne	Kılıç	Cezanın caydırıcı gücü		

Şekil 8. Alibi Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alibi Gazetesi, 7 Mayıs 2010, s. No22 (087))

Alibi Gazetesi'nin 7 Mayıs 2010 tarihli No22 (087) sayısında yer alan karikatürde kadın, göz bandı, terazi ve kılıç göstergelerine yer verildiği görülmektedir. Karikatürün düz anlamsal düzlemine bakıldığında genel olarak tarafsız, cezaların caydırıcı gücünden yararlanan dengeli bir adaleti işaret ettiği görülmektedir. Kırgızistan'da yaşanan insan hakları ihlalleriyle birlikte anayasal hakların değeri anlaşılmış ve bu doğrultuda kamuoyunun yeni anayasanın kişilerin çıkarlarını koruma amaçlı değil, hukukun evrensel ilkeleri doğrultusunda hazırlanma talebi olmuştur. Karikatürün yan anlamsal okuması ülke gündeminde yaşanan bu gelişmeler ışığında yapıldığında ülkede adalet anlayışına duyulan ihtiyacın Yunan mitolojisinde adalet tanrıçası olan Themis aracılığıyla karikatürize edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 9. Alibi Gazetesi - 11 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
İnsan	Tamirci	Yeni düzen kurucusu	Vidaları çok başlı canlının kafasına monte etmek isteyen tamirci	Başkanlık sisteminden parlamenter sisteme geçiş süreci
Nesne	İngiliz anahtarı	Yeni düzen kurma aracı		
Nesne	Vida	Yeni düzen kurma aracı		
Hayvan	Çok başlı, yarı mekanik hayvan	Parlamenter sistem		

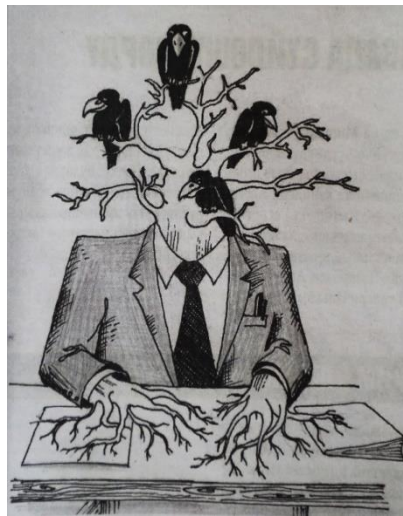

Şekil 9. Alibi Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alibi Gazetesi, 11 Mayıs 2010, s. No23 (088))

Alibi Gazetesi'nin 11 Mayıs 2010 tarihli No23 (088) sayısında yer alan karikatürde tamirci, İngiliz anahtarı, vida ve çok başlı bir canlı göstergeleri bulunmaktadır. Karikatürün düz anlamsal düzeyde işaret ettiği çok başlı bir canlının kafasında bulunan deliklere vidaları monte etmek isteyen bir tamircidir. Yan anlamsal düzeyde bakıldığında ise yeni sistem yerine düzen kurucusunun yapacaklarının temsil edildiği görülmektedir. Burada düzen kurucuyu küçük olarak çizme tercihi dikkat çekmektedir. Bu durum sistemi değiştirmenin zorluğunu gösterdiği gibi bireylerin sistemden büyük, güçlü olmayacağı dolayısı ile de kurulmak istenen yeni düzende sistemin kişilere değil kişilerin sisteme uyacağını da göstermektedir. Yeni yaşam mesajının verildiği karikatürde çok başlı bir canlının çizilmesiyle okuyucuya Kırgızistan'ın başkanlık sisteminden (tek baş) parlamenter sisteme (çok başlı) geçme hazırlıkları da yansıtılmaya çalışılmıştır.

Tablo 10. Alibi Gazetesi - 11 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
Nesne	Ağaç	Kök salan mevcut sistem, başkanlık sistemi	Masaya kök salmış,	Yasal
Hayvan	Karga	Sistemden yararlananlar ve sistemin koruyucuları	dallarında kargalar olan takım elbiseli ağaç	düzenlemelerin tek bir kişinin elinde bulunması
Nesne	Kâğıtlar	Ülkedeki yasal düzenlemeler		

Şekil 10. Alibi Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alibi Gazetesi, 11 Mayıs 2010, s. No23 (088))

Alibi Gazetesi'nin 11 Mayıs 2010 tarihli No23 (088) sayısında yer alan karikatürde ağaç, karga ve kâğıt göstergeleriyle karşılaşılmaktadır. Genel olarak düz anlamsal düzlemde masaya kök salmış, dallarında kargalar olan takım elbiseli ağacın işaret edildiği karikatüre yan anlamsal düzlemde okuma yapıldığında ülkedeki mevcut yasal düzenlemelerin, ilişkisinde anayasanın, tek bir kişi tarafından kontrol edildiği ve kök salan bu sistemden yararlananların ve sistemi koruyanların olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kök salan mevcut sistem olarak yorumladığımız ağaç göstergesine takım elbise giydirilerek, kişiselleştirildiği ve resmi bir statü katıldığı da görülmektedir. Bu nedenle ağaç göstergesi Nisan Devrimi'nin de fitili ateşleyen başkanlık sistemini de temsil etmektedir.

Tablo 11. Alibi Gazetesi - 11 Mayıs 2010

GÖSTEREN	GÖSTERGE	GÖSTERİLEN	DÜZ ANLAM	YAN ANLAM
İnsan	Sırtında dilini taşıyan kişi	Anadil sorunu yaşayan kişi	Büyümüş dilini	Ülkede yaşanan anadil
Nesne	Üzerinde ana dil yazan kitap	Anadil sorununda yasal düzenleme ihtiyacı	sırtında taşıyan kişi	sorunun anayasa kapsamında çözülmesi gerektiği
Nesne	Dil	Anadil sorunu		

Şekil 11. Alibi Gazetesi'nde Yer Alan Karikatür
(Alibi Gazetesi, 11 Mayıs 2010, s. No23 (088))

Alibi Gazetesi'nin 11 Mayıs 2010 tarihli No23 (088) sayısında yer alan karikatürde sırtında dilini taşıyan kişi, üzerinde ana dil yazan kitap ve dil göstergelerine yer verilmiştir. Bu göstergelere genel olarak bakıldığında düz anlamsal düzlemde dilini sırtında yük olarak taşıyan kişiyi işaret ettiği görülmektedir. Karikatürün yan anlamsal okumasında ise bu göstergeler ülkede yaşanan anadil sorunun anayasa kapsamında çözülmesi gerektiğini temsil etmektedir. Ayrıca Alibi Gazetesi bu karikatürüyle devlet dilinin Kırgızca, resmi dilin Rusça olduğu Kırgızistan'da Rusça bilmeyen Kırgızların yaşadığı sorunu sayfasına taşımıştır.

4. Sonuç

Bu çalışma, 2010 Nisan Devrimi'nin hemen ardından Kırgızistan'da yayımlanan gazetelerin karikatürlerini derinlemesine inceleyerek, geçici hükümet döneminin siyasal belirsizlik, toplumsal hayal kırıklığı ve yeniden yapılanma süreçlerine ilişkin görsel bir belgeleme sunmaktadır. Her gazetenin editöryal çizgisi, sahiplerinin ve genel yayın yönetmenlerinin siyasal eğilimlerine uygun biçimde karikatürlere yansımış; bu metinler salt mizahi anlatılar olmaktan çıkarak ideolojik perspektifleri pekiştiren, okuyucuyu farklı "gerçeklik versiyonları"na davet eden stratejik aktörlere dönüşmüştür.

Alam Gazetesi'nin 15 Nisan tarihli "Kuğu, Turna Balığı ve Istakoz" göndermesi, geçici hükümet içindeki fikir ayrılıklarının meşruiyet krizine dönüştüğünü sembolleştirerek, ülkenin ilerleme potansiyelinin siyasal birlik sağlanmadıkça sekteye uğrayacağı uyarısını dile getirmektedir. İvan Krilov fablından aldığı masalsi imgelerle, gazete birlik ve dayanışma temasını vurgulamış, kolektif hareketin başarısızlığının

toplumsal güvensizliği ve yönetim açığını derinleştirdiğini gözler önüne sermiştir. Benzer biçimde Ağım Gazetesi'nin 7 Mayıs tarihli orman müdürü göndermesi, liyakat eksikliğinin savunulamazlığını öne çıkarırken, kamusal görevlere uzmanlık dışı atama yapılmasının devrimden beklenen derin dönüşümü zayıflatıldığını göstermiştir.

Milliyetçi Kırgız Ruhı'nun 7 Mayıs tarihli yarı-aslan figürü, Bakiyev döneminin silahlı müdahalesi ve sivil kayıpları ışığında devrimin trajik boyutunu altını çizmiştir. Bu imge, Kırgız toplumunun kolektif hafızasında şiddet mirasının iz bırakma biçimini sembolik olarak kodlamıştır. Forum Gazetesi'nin “donanımsız bakan” ve “televizyon izleyicisi” betimlemeleri ise teknik yetersizlik ve medya manipülasyonu korkusunu birleştirerek, geçici hükümetin hem yönetsel hem de iletişim stratejilerindeki zaafları eleştirel bir dille sorgulamıştır.

Alibi Gazetesi'nin karmaşık metaforlar dizisi, devrim sonrası beklentilerin ne denli yüzeysel kaldığını gözler önüne sermiştir. “Ütü–utanç” karikatürüyle liderlerin bozuklukları gidermek bir yana, utanç verici uygulamalara imza attığını gösteren gazete; “karga–yem” temasıyla eski rejim kalıntılarının yeni yönetimde de beslenmeye devam ettiğini; “çok başlı canlı” ve “vida” göndermeleriyle parlamenter sisteme geçiş umutlarının, bireylerin sisteme değil sistemin bireylere uyacağı bir yapıya dönüştüğünü ifade etmiştir. Ayrıca Themis imgesiyle adalet taleplerinin evrensel hukuk ilkeleri çerçevesinde yeniden yazılması gerekliliğini vurgulayan Alibi, anayasal reform ve anadil hakları gibi toplumsal beklentileri de görsel bir dile kavuşturmuştur.

Sonuç olarak, analiz edilen karikatürler çerçevesinde Kırgızistan'daki medya-politika ilişkisine dair iki temel çıkarım yapılabilir: Birincisi, gazete politikalarının karikatür içeriklerine doğrudan yansiyarak izleyicinin algılanan kırılma ve devamlılık hallerine dair farklı okumalar üretmesi; ikincisi ise, bu görsel anlatıların toplumsal dönüşüm sürecine müdahale eden ve kamuoyunu şekillendiren stratejik aktörler olarak işlev gördüğüdür. Medya organlarının karikatürleri, yalnızca mizah unsurları taşımakla kalmayıp, her gazetenin ideolojik ajandasını görsel bir anlatı aracılığıyla izleyiciye doğrudan sunan stratejik metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, karikatürler hem gazetelerin siyasal duruşlarını pekiştirerek toplumsal kırılma ve süreklilik algılarını şekillendirmekte, hem de kamuoyunun dönüşüm sürecine aktif katılımını teşvik eden müdahale araçları olarak işlev görmektedir. Bir yandan her gazetenin editoryal çizgisine uygun farklı “gerçeklik versiyonları” üretilirken, diğer yandan bu görsel metinler, bireyleri pasif izleyicilikten çıkarıp toplumsal tartışmanın ve siyasi eleştirinin bir parçası hâline getirmektedir. Böylece karikatürler, 2010 geçici hükümet dönemi Kırgızistan'ında hem ideolojik yeniden üretimin hem de kamuoyu inşasının araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

7 Nisan 2010 yılında gerçekleştirilen Nisan Devrimine ilişkin çizilen karikatürlere genel olarak bakıldığında sembol, alt yazı - etiket, ironi, abartı ve analogi olmak üzere karikatürün 5 unsurundan da yararlandığı görülmektedir. Karikatür çizimlerinde sembol ve alt yazı - etiket unsurlarından daha fazla yararlanılmıştır. Sembolün simgelediği anlamın birey ya da toplum tarafından anlaşılması beklenirken, kullanılan alt yazı - etiketle mesajın aktarımında netlik ve vurgu garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Ele alınan konu içeriklerine bakıldığında ise hükümetin düşürülmesinin ardından geçici hükümetin kurulması ve yeni düzenlenecek anayasanın ülke gündemini oluşturan ana başlıklar olduğu görülmektedir. Bu başlıklar ülke yönetiminde yaşanan belirsizlik, devrimin ardından beklenenlerin gerçekleşmemesi sebebiyle yaşanan hayal kırıklığı, eski düzenin yeniden devam edeceği yönünde yaşanan kaygı ve devletin bekası için oluşturulan yeni bir anayasa ihtiyacı konularında detaylandırılarak karikatürlerde yer almıştır. Kırgız medyası devrimin ardından sayfalarında yer verdikleri karikatürlerle ülkede yaşananları farklı boyutlarla ele almış ve sistemi eleştirirken beraberinde çözüm önerileri de sunmuşlardır. Aynı zamanda geçmişte ve güncelde yaşananlardan yola çıkarak çizilen karikatürlerle gelecek nesiller için toplumsal hafızaya da katkıda bulunmuşlardır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında, Kırgızistan'daki Nisan Devrimi sonrası dönemde, karikatürlerin toplumsal eleştiri ve çözüm önerilerini ifade etme noktasında önemli bir işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Medyanın, görsel sanatlar aracılığıyla toplumsal olayları eleştirel bir bakış açısıyla sunduğu ve halkın duygusal tepkilerini, hayal kırıklıklarını görsel dil ile yansıttığı görülmüştür. Gelecekte, bu tür görsel iletişim araçlarının toplumsal hafıza oluşturma ve toplumsal değişim süreçlerini anlatma noktasında daha etkin bir şekilde kullanılması önem arz etmektedir. Ayrıca, medya kurumlarının eleştirel yaklaşımlarını

güçlendirmeleri ve görsel sanatların toplumsal değişim üzerindeki etkileri üzerine daha derinlemesine araştırmalar yapılması önerilmektedir. Bu çalışmalar, Kırgızistan gibi toplumsal dönüşüm yaşayan ülkelerde, görsel anlatımların toplumsal hafıza ve kimlik inşasında nasıl bir rol oynadığını daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza katkı sağlayacaktır.

6. Extended Abstract

Caricatures, as an artistic expression combining visual and textual elements, emerge as a powerful and effective communication tool for sharing messages with the public. Through the use of humor, a key component of caricature art, caricatures reveal the comedic aspects of a subject while simultaneously providing insight through subtle humor, thus engaging both the amusement and contemplation of the audience. Consequently, caricatures not only entertain but also capture attention for societal and political critique, raise social awareness, and convey historical events, thereby influencing the agenda. From this perspective, analyzing caricatures as one of the media tools in constructing social reality contributes to revealing which events are newsworthy in a country's agenda, or in other words, uncovering the media agenda. Through caricatures, aspects of news that might not be covered or are only partially covered by mass media are presented to the audience in an intertextual format. Although speech balloons, captions, or slogans are used to make the intertextuality of caricatures more comprehensible, readers must possess knowledge of the topic and critical thinking skills to understand and interpret the visual triggers embedded in symbols. This requirement makes it essential not to overlook the subtext or historical context in analyses of caricatures. Based on these insights from the literature, the study's focal point is the examination of the agenda in Kyrgyzstan's press following the April Revolution, which occurred on April 7, 2010, through caricatures. In this context, the study titled "An Agenda Reading through Caricatures: Aftermath of the April Revolution in Kyrgyzstan" includes caricatures reflecting the post-revolutionary agenda. The study aims to reveal the issues and individuals that were prominent in the national agenda after the revolution and how these were represented. To achieve this, the caricatures selected were analyzed using semiotic methods. Semiotics is a method that involves the process of reading signs, whether explicit or implicit, from surface structure to deep structure and aims to uncover meaning through this developed reading process (Günay, 2002, p. 186). Barthes, a leading figure in semiotics, classifies this reading process to understand contemporary phenomena. These classifications include: language-signifier, signifier-signified, system-syntax, and denotation-connotation (Barthes, 1979). In the study, the linguistic and non-linguistic signs in the caricatures were analyzed using Barthes' classification metaphor. By analyzing the representations and implicit meanings presented in caricatures, the study provides an agenda reading of Kyrgyzstan following the April Revolution. The study encompasses printed newspapers from Kyrgyzstan. Within the scope of the study, newspapers such as Agım, Alam, Alibi, Apta, Asman Kg, Asman Press, El Sözü, Erkin Too, Forum, Kırgız Ruhı, Kırgız Tuusu, Uçur, V Kontse Nedeli, and Veçernıy Bıškeket were reviewed, and after preliminary screening, Alibi, Agım, Kırgız Ruhı, Forum, and Alam were selected as the sample through purposive sampling. Out of the 29 caricatures found in these newspapers, 11 were purposively selected. The study is limited to the issues of newspapers published between April 11 and May 11, covering one month after the revolution. A general review of the caricatures related to the April Revolution on April 7, 2010, reveals that they utilized five elements of caricatures: symbol, caption-label, irony, exaggeration, and analogy. Among these, symbols and captions-labels were used more frequently. While the symbol's meaning is expected to be understood by individuals or society, captions-labels aimed to ensure clarity and emphasis in message transmission. The content of the subjects covered shows that the main topics in the national agenda were the establishment of a provisional government following the overthrow of the previous government and the need for a new constitution. These topics are elaborated in the caricatures as issues such as uncertainty in governance, disappointment due to unmet expectations from the revolution, concerns about the return of the old regime, and the necessity for a new constitution for the state's continuity. Kyrgyz media, through the caricatures published after the revolution, addressed the events in various dimensions, offering critiques and solutions while also contributing to the social memory for future generations based on past and current events.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları Mehmet Sezai TÜRK %50/ Banu ERDOĞAN ÇAKAR %50 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are Mehmet Sezai TÜRK %50/ Banu ERDOĞAN ÇAKAR %50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Abraham Lincoln Presidential Library and Museum. (tarih yok). *Analyzing Political Cartoons*. April 24, 2023 tarihinde Teacher Resource Guide: <https://www.lincolncabin.org/education-kits/Abraham-Lincoln-Lesson-Plans/Lesson-5.pdf> adresinden alındı
- Agım Gazetesi. (7 Mayıs 2010). (No18 (697)).
- Alam Gazetesi. (15 Nisan 2010). 13(885).
- Alibi Gazetesi. (11 Mayıs 2010). (No23 (088)).
- Alibi Gazetesi. (16 Nisan 2010). (No16 (081)).
- Alibi Gazetesi. (4 Mayıs 2010). (No21 (086)).
- Alibi Gazetesi. (7 Mayıs 2010). (No22 (087)).
- Alimbayeva, A., & Tagarev, T. (2014, 2). Opyt Kyrgyzskoy Respubliki v upravlenii krizisnymi situatsiyami: urok dlya budushchego. *Almanah*, s. 1-254.
- Alkazemi, M., & Wanta, W. (2015). Kuwaiti Political Cartoons During The Arab Spring: Agenda Setting and Self-Censorship. *Journalism*, 16(5), pp. 630-653.
- Aytiev, S. A. (2020, 3(3)). Society and Security Insights. *Bezopasnost i integratsiya v stranah Aziatskogo Regiona*, s. 73-78.
- Barlett, R. (2012). Playing With Meaning: Using Cartoons to Disseminate Research Findings. *Qualitative Research*, 13(2), pp. 214–227. doi:10.1177/1468794112451037.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim İlkeleri*. (B. Vardar, & M. Rifat, Çev.) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bedir, A. (2019). Yakın Dönem Siyasi Tarihinin Karikatür Üzerinden Analizi: Karagöz 1922-1939. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Carkınbayev, T. (2022, NO:2). İstoriko-pravovoy analiz instrumentov vlasti prezidenta v Kyrgyzskoy Respublike. *İzvestiya NAN KR*, s. 234-238.
- Das, A. K. (2019). Caricatures: As a Medium of Communication.”. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research*, 6(1 January), pp. 7-13.
- Doğru, O., & Nalbant, A. (2013). *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar* (1 b.). Ankara: Pozitif Matbaa.
- Forum Gazetesi. (4 Mayıs 2010). (No24 (24)).
- Forum Gazetesi. (7 Mayıs 2010). (No25 (25)).
- Fynchina, K. (2020, September). Development of Trade Relations of the Kyrgyz Republic with Turkey. *Ekonomika Razvitiya*, s. 261-270.
- Günay, V. D. (2002). *Göstergebilim Yazıları*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- İsabayeva, E. (2016, 12(2)). Ot obitateley k grajdanam: Jiteli neformalnogo poseleniya v gorodskom prostranstve Bışkeka. *Jurnal İsledovaniy Sotsialnoy Politiki*, s. 249-262.
- Kırgız Ruhı Gazetesi. (7 Mayıs 2010). (No17 (834)).
- Koz, K. A. (2007). (2007). Siyasal Karikatürlerde Lider İmajı: 1987 Genel Seçimleri Bağlamında Parti Liderlerinin Türk Basınında Karikatürize Edilişi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Latif, R. A., & Elgarrai, S. (2021). The Power of Political Cartoons: A Case Study of Zunar's 'Twit Twit Cincin'. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication Jilid*, 37(1), pp. 146-180. doi:<https://doi.org/10.17576/JKMJC-2021-3701-09>
- Lynch, B. (1926). *A History of Caricature*. London: Faber and Dwyer. April 28, 2023 tarihinde alındı
- Mateus, S. (2016). Political Cartoons As Communicative Weapons – The Hypothesis of The “Double Standard Thesis” in Three Portuguese Cartoons. *Estudos em Comunicação*(23), pp. 195-221. doi:10.20287/ec.n23.a09
- Mhamdi, C. A. (2017). The Use of Political Cartoons During Popular Protests: The Case of the 2011 Tunisian Uprising. *Journal of English Studies*(15), pp. 193-220. doi:10.18172/jes.3063.
- Musabayeva, A., Alimbayeva, A., & Aliyeva, G. (2020). *Analiz Konteksta İnstitutsionalizatsii Sektora Bezopasnosti Kırgızskoy Respubliki 1991-2019*. Bışkek: Seriya “Sektor Bezopasnosti” v KR.
- Naumov, A. O. (2021, 21 (1)). K voprosu o prichinah «tyulpanovoy revolyutsii» v Kyrgyzstane: Rol' vneshnego faktora. *Russian Journal of the Humanities*, s. 9-18.

- Oparaugo, B. (2021). Art Reporting: Cartooning in The Print Media. *JournalNX- A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 7(8), pp. 1-12.
- Perkins, D. (1975). A Definition of Caricature and Caricature and Recognition. *Studies in Visual Communication*, 2(1 Spring), pp. 1-24.
- Sarwar, M. H., & Husnain, M. (2021). Comparative Analysis of Cartoon Communication on Panama Leaks in Elite Pakistani Press. *Journal of Peace, Development and Communication*, 5(1 January-March), pp. 340-356. doi:<https://doi.org/10.36968/JPDC-V05-I01-29>
- Swandi, W., Wibawa, A., & Sadguna, G. (2019). Visual Communication of Denpasar's Art and Culture Through Cartoons (Case Study in The Travel Guide Book of Denpasar City Entitled "Surviving Denpasar" Second Edition in 2012). *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, (421), pp. 137-150.
- Toktosunova, Y. S. (2013, 161). Dinamika političeskih protsessov v Kırgızistane v usloviyah sistemnoy transformatsii. *Politologiya*, s. 126-132.
- Trowell, C. (2021). Cartooning the Cambridge University Libraries. *Journal of Information Literacy*, 15(3), pp. 143-161. doi:<http://dx.doi.org/10.11645/15.3.2926>.
- Türk Dil Kurumu. (tarih yok). Türkçe Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türten, E. (2015). Soma Maden Faciası Karikatürlerinin Değerlendirilmesi: Salih Memecan, Mehmet Çağçağ, Osman Turhan ve Behiç Ak Örnekleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), s. 137-158.